

LOJZE KRAKAR, SONCE V KNJIGI

Bistvena za Krakarjevo mladinsko poezijo* je težnja po klenem in funkcionalnem izpovedovanju resničnosti, projicirani v otrokovo čustveno in miselno okolje. To njeno poslanstvo je izredno dragoceno, saj v otroku odpira globlje miselne procese in ga vodi do novih pomembnih intelektualnih spoznanj. Zategadelj je Krakarjeva knjiga v celoti dostopna predvsem duhovno zrelejšim in emocionalno bolj izkušenim mladim bralcem. Pri tem pa nikjer ne zaide v didaktičnost, temveč vseskozi ohranja kar najbolj neposreden in pristen stik z otrokovim elementarnim doživljanjem; tu si pomaga z različnimi, v mladinski književnosti bolj ali manj ustaljenimi oblikovnimi sredstvi, ki jih prevzema iz otrokovega pojmovnega inventarja. Odtod tudi izvira velika elementarnost Krakarjeve tovrstne lirike.

Tematika Krakarjevih mladinskih pesmi obsega najrazličnejše sestavine človeških spoznanj, projiciranih v otrokov predstavní svet, kar jim daje potrebno razumljivost in privlačnost. Zbirka se motivno giblje na razmeroma široki relaciji, ki upošteva najrazličnejše otrokove spoznavne težnje. V njej prevladujeta predvsem dve vsebinski komponenti: izrazito k stvarnosti usmerjeni motivi, ki imajo ustrezno stilno resonanco v realistično ukrojenem izrazu (npr. *Hčerki za četrty rojstny dan*, *Pust*, *Želje*, *Ah*) in pravljíčno obdelane stvaritve, v katerih se je močno uveljavila v otroški poeziji skoraj nepogrešljiva domišljija. Vendar pa je kljub fantazijsko preoblikovani resničnosti njihova osnova ostala še zmerom močno odvisna od realne podrasti, večkrat celo na škodo ustvarjalnega poleta (npr. *Ko se ptički ženijo*, *Jesen*).

Srečujemo se z motivi pomladi, pusta, lune, otroške nenasitnosti, počitnic, jeseni, prve šole itd., ki kljub svoji tradicionalnosti zvečine vendarle izhajajo iz izvirnega in duhovno pomembnega ustvarjalnega aspekta. Pri tem je velikega pomena pesnikova sposobnost, da zna iz povsem vsakdanjega motiva z močno izostrenim posluhom izločiti nekatere smešne elemente in jih poudariti, s čimer daje tematiki zvečine zelo umestno, duhovito poanto, ki bistveno vpliva na privlačnost in komunikativnost njegove otroške poezije. Prav v stvaritvah, kjer se je njegov pesniški humor, ki ga navadno spremljajo močni domišljijski dražljaji, najbolj uveljavil, dosega največje uspehe.

Krakar skuša vsebini svojih otroških pesmi dati kar največjo konciznost, zato se izogiba splošnih opisov in teži k čimbolj avtentični interpretaciji elementarnega občutja. V večini primerov uspe ustvarjalno enakovredno spojiti emocionalno in intelektualno komponento svoje otroške poezije v uravnotežen duhovni organizem, čeprav včasih vendarle popušča v tej ali oni smeri. Tako imajo nekatere pesmi v zbirki večje čustveno, druge pa bolj racionalno obeležje (prim. *Hčerki za četrty rojstny dan* in *Domovina*), pri čemer je elementarnost prvih zvečine kreativno pomembnejša od razumske orientacije drugih. Intelektualno zahtevnejše so pesmi, kjer je realistična motivna osnova fantazijsko razširjena in privzdignjena v splošno občutje sedanjosti, ki se razodeva s pomočjo simbolov, pri tem ji pa še zmerom uspe ostati v dosegu otrokove resničnosti (npr. *Smrt v cirkusu*).

Do kraja zvesta avtorjevemu izredno stvarnemu odnosu do sveta je tudi Krakarjeva na realistični stilni osnovi temelječa forma. Zategadelj je njegov

* Lojze Krakar, *Sonce v knjigi*. Ilustriral in opremil Miklavž Omersa. Izšlo v Cicibanovi knjižnici. Založila Mladinska knjiga. Ljubljana 1962.

pesniški izraz zvečine na moč racionalen in včasih nekolikanj preveč obledel, saj ne dopušča večje figurativnosti. Odtod izhaja velika previdnost njegovih pesniških formulacij in skorajda akademska zadržanost večine stihov. Upošteva le tiste poetske elemente, ki so v otroški poeziji že ustaljena praksa in so se doslej vselej izkazali za učinkovite, kot so hiperbola, eksklamacija, ponavljanje, personifikacija itd. Dosledno se poslužuje glasovnih figur, predvsem rime, ki skupaj z gladko tekočim ritmom daje pesnim videz velike prožnosti in tehnične dovršenosti.

Brez dvoma so Krakarju najbolj uspele tiste stvaritve, kjer je znal projekciji resničnosti v otrokov pojmovni mehanizem pridružiti ustrezen, emocionalno prežet izraz in dovršeno verzno tehniko (npr. *Ah, Češnja v belem*). Tu in tam pa so mu kljub kreativno učinkovitemu začetku na koncu vendarle pošle ustvarjalne moči in se pesem prav tam, kjer naj bi se strnila v krepko poanto, po sili zaključil s slabo izbranimi deklarativnimi verzi (npr. *Tema*).

Kljub temu in še nekaterim manjšim nesporazumom pa knjiga v celoti zapušča ugoden vtis. Pri tem pa bi bilo vendarle želeto, da se naša mladinska lirika nekolikanj oprusti že kar neprijetne konkretnosti in se dvigne nadnjo k širšim liričnim perspektivam, ki jih nudi večje upoštevanje čiste domišljije, saj je tak neempirični odnos do snovi otroku veliko bolj nov in privlačen, zato ga tudi duhovno bolj zaposli, kar nedvomno tvorno vpliva na njegov intelektualni in čustveni razvoj in hkrati bogati tudi njegove domišljijske zmožnosti.

Domiselne, lirično stilizirane ilustracije Miklavža Omersa vizualno dopolnjujejo Krakarjevo besedilo. Brez dvoma je avtor z njimi izpričal velik posluh za otroško doživljanje. V njih se je zelo prepričljivo sprostila avtorjeva domišljija, ki tvorno posega v njegovo likovno govorico in se hkrati ustvarjalno zrašča s fantazijskimi elementi pesmi.

Niko Grafenauer

MIROSLAV KRLEŽA, DESET KRVAVIH LET

Dela, ki tvorijo jedro Krleževega ustvarjanja in po katerih ga najbolj poznamo, so nastala še pred vojno; to so na primer vojne novele *Hrvatski bog Mars*, roman *Povratek Filipa Latinovicza*, prozni in dramski ciklus o Glembajevih in lirična zbirka v kajkavščini *Balade Petrice Kerempuha*. V njih pronicljivo razkriva in razčlenjuje agonijo meščanske družbe. Takšna tematika ni nova niti v hrvatski književnosti (Vojnovič, Novak, Djalski, Leskovar), še manj v svetovni (npr. Balzac, Zola, Proust, Ibsen, Strindberg, Mann, Galsworthy, Dostojevski, Gorki...), nov pa je pristop do nje; ta je neusmiljeno napadalen, jezljiv in vsestranski. Krležovo literaturo, ki jo vseskozi preveva polemičen veter, bi mogli po njenih osnovnih vsebinskih in miselnih značilnostih uvrstiti med kulturno-zgodovinske, socialno-kritične ali psihološko-analitične študije. Ta način pisanja mu je določal njegov odnos do obravnavane snovi, ki mu je nudila dvoje bogatih inspiracijskih virov: brutalnost prve svetovne vojne in spor s povojnim svetom.

Pričujoča knjiga* prinaša izbor iz pisateljevega opusa, ki v slovenski prevodni književnosti ni znan, tvori pa približno dve tretjini njegovega celot-

* Miroslav Krleža: *Deset krvavih let* in drugi politični eseji. Prevedel Josip Vidmar. Opremil Uroš Vagaja. Založila Državna založba Slovenije. Ljubljana 1962. 465 + (VI) str.